

บทละครเรื่องอิเหนานี้ แก่นของเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสงครามและการรบ ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยรัตนโกสินทร์ เก้าโครงเรื่องสะท้อนให้เรามองเห็นสภาพของสังคมไทยในสมัยนั้นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการปกครอง ซึ่งมีกษัตริย์เป็นประมุข มีอำนาจเด็ดขาด นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ความเชื่อในด้านต่าง ๆ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ยึดมั่นในประเพณี เช่น การวางตัวของผู้หญิง

เมื่อพิจารณาคูสำนวนภาษาแล้ว จะพิจารณาได้ว่า เป็นสำนวนที่กระต๊อค ใช้คำน้อยมีความหมายมาก คำที่เลือกสรรมาใช้เหมาะทั้งเสียงและความหมาย มีบทพรรณนาที่ทำให้เกิดมโนภาพกระจ่างแจ้ง ความเปรียบคมคาย มีลักษณะดีทางสุนทรียภาพทุกประการ

ลักษณะตัวละครที่สำคัญ สะท้อนให้เห็นสภาพบุคคลที่มีชีวิตจิตใจเหมือนมนุษย์ธรรมดา มีรัก โลภ โกรธ หลง ถึงแม้จะอยู่ในฐานะที่สูงส่ง ก็ตาม ตัวละครมีทั้งบุคคลในฐานะต่าง ๆ กัน เช่น กษัตริย์ โอรส ธิดา พี่เลี้ยงทั้งชายหญิง แต่ละคนมีบทบาทของตนเอง ที่ทำให้มีลักษณะเหมือนบุคคลจริง ๆ และยังสามารถให้เห็นความนิยมของคนในยุคหนึ่งในด้านการประพฤติปฏิบัติของบุคคล

ในด้านค่านิยมทางสังคม บทละครเรื่องอิเหนาแสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของชาวไทยในยุครัตนโกสินทร์ ในด้านความเชื่อถือเป็นประเพณีและหน้าที่ที่คนรุ่นเยาว์จะต้องมีความเคารพนับถือเชื่อฟังอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่ ในด้านการพักผ่อน ทำให้เห็นสภาพบุคคลสนใจเที่ยวงานเฉลิมฉลองตามวาระต่าง ๆ นอกเหนือจากงานเทศกาล การประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลในระดับต่าง ๆ แสดงให้เห็นนิสัยรักสนุกของคนไทย ซึ่งยังคงสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้

การวิเคราะห์ในด้านการนำบทละครเรื่องอิเหนาไปสอนนั้น ให้นำแบบเรียนที่คัดตอนไปใช้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มาวิเคราะห์ว่าควรจะให้

เด็กทราบอะไรเพิ่มเติม นอกเหนือจากเนื้อเรื่องและศัพท์ ผู้สอนควรจะพิจารณาถึงลักษณะ
 มันเทิ่งที่ได้รับจากบทละครที่นำมาเรียน ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของงานกวีนิพนธ์
 ตลอดจนศึกษาสำนวนโวหาร สุนทรียภาพทางภาษา และค่านิยมทางสังคมที่แฝงอยู่ ซึ่งจะทำ
 ให้เกิดปัญญาความคิด ความรู้แตกฉาน เป็นการชักนำให้อนุชนเห็นและเข้าใจอดีตด้วย

ผู้เขียนคิดว่าผู้ที่สนใจวรรณคดี อาจศึกษาอิเหนาสำนวนอื่น ๆ เปรียบเทียบกับบท
 พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หรืออาจศึกษากวีนิพนธ์เรื่องนี้ในด้าน
 ความรู้ทางนาฏศิลป์อีกทางหนึ่ง